

Hız. İbrahim'in tevhid arayışı

İsmi mahfuz okuyucumuz: "İnsan aklının Allah'ı bilmede sorumluluğu nedir?"

İŞTE BENİM RABBİM!

Kur'ân'da Hazret-i İbrahim'in (as) aklî muhakeme yoluyla Allah'ın varlığını nasıl bulduğu hikâyeye edilir. Yıldızlara, ay'a ve güneşe tapan bir toplumda Hazret-i İbrahim'in (as) yıldızları, ay'ı ve güneşi sorgulayarak ve muhakeme ederek, yakînî bir bilgiye ve îmâna ulaşması insanlık tarihi açısından önemli bir ibret levhasıdır. Kur'ân, Hazret-i İbrahim'e (as) yakînî bilgiye kavuşması için böyle bir sorgulama usûlü ile göklerin ve yerin hükümrânlığının gösterildiğini kaydeder. 1

Hazret-i İbrahim (as) bir gün, "Gece basınca bir yıldız gördü. "İşte benim Rabb'im" dedi. Yıldız batınca, "Ben batanları sevmem." dedi. Ay'ı doğarken görünce, "İşte bu benim Rabb'im!" dedi. Ay batınca, "Rabb'im beni doğruya erdirmeseydi, and olsun ki sapıklardan olurum!" dedi. Güneşi doğarken görünce, "İşte bu benim Rabb'im! Bu daha büyük!" dedi. Güneş batınca, "Ey milletim! Doğrusu ben ortak koştuklarınızdan uzağım!" dedi. 2

Genç bir muhakeme ve zekâ fırtınasına sahip olan Hazret-i İbrahim (as) bir yandan etrafındaki hâdiseleri sorguluyor, diğer yandan da kavmine "doğru muhakemeyi" öğretiyordu. Muhakemesinde her kademedede bir adım daha Allah'a yaklaştı.

Birinci kademedede batanların ve ufûle gidenlerin Rab olamayacağı kanaatine ulaşan Hazret-i İbrahim (as), diğer kademelerde bu kanaatini arttırdı ve yakîniyi güçlendirdi. Ay'ı daha parlak gördüğünde "belki bu olabilir mi?" demişti. Fakat Ay da batınca biraz daha düşündü ve Allah'ın kendisini doğruya erdirtireceğine dair bilgi ve kanaatini güçlendirdi, Ay'dan vazgeçti.

YARATICI UFÛLE GİDER Mİ?

Üçüncü kademedede güneş daha parlaktır, daha caziptir, daha göz alıcıdır. "Belki bu olabilir mi?" derken, güneşin de batışı Hazret-i İbrahim'in (as) dimağında bomba gibi fırtınaların esmesine sebep oldu. "Rab batar mı? Yaratıcı ufûle gider mi? Hükümrân olan tasarruftan vazgeçer mi? Sâhip ve Mâlik olan varlıkların tedbîrini ve idâresini başka ellere bırakır mı?"

Hazret-i İbrahim (as) güneşin batmasıyla birlikte kendisine geldi ve “Ey kavmim! Siz batanları ilâh edinmişsiniz. Oysa Allah her an hâkimdir, batmaz, hayatı son bulmaz, bizden ayrılmaz, ufûle gitmez.” Manasını hissederek “doğru imana” yakinen ulaştı, kavmine de doğru imanı gösterdi.

Her insan hangi kültür ve inanç toplumunda bulunursa bulunsun; İmam-ı Maturidi’ye göre mükellef çağına ulaştıktan sonra, doğru muhakeme gücüyle bütün kâinatın bir Sahibi ve yaratıcısı olduğunu bilmekle ve iman etmekle mükelleftir. Tebliğ olmasa bile, yani kendisine bir peygamber çağrısı ulaşmasa bile, akıyla Allah’ın varlığını bulamayan ve bilemeyenler mesul olurlar. Çünkü Allah’ı bulmak ve bilmek aklın vazifesidir.

Ancak böyle kimseler, imanın diğer erkânı ve ibadetler hususunda mesul değildirler.

TEKLİF VE TEBLİĞ ŞARTI

İmam Eş’ârî’ye göre ise, iman ve ibadet için teklif ve tebliğ şarttır. Kendisine tebliğ ve teklif yapılmayan insanlar, yani bir peygamber çağrısına ulaşmayan insanlar, her ne kadar akıl sahibi olsalar da, Allah’ı bilmezlerse bundan sorumlu olmazlar. Akıllarıyla Allah’ı bilirlerse ne âlâ! Fakat bilmezlerse bundan muaf olurlar. Böyle kimseler ehl-i fetret olduklarından ehl-i necattırlar.

Nitekim Kur’ân, “Biz peygamber göndermedikçe azap edici değiliz.” buyurmuştur. 3 Bediüzzaman Hazretleri bu âyetin tefsiri sadedinde diyor ki: “Şimdi, fetret gibi karanlıkta kalan ve Hazret-i İsa’ya (as) mensup Hıristiyanların mazlumları, çektikleri felâketler, onlar hakkında bir nevi şahadet denilebilir.” 4

Dipnotlar:

- 1- En’âm Sûresi, 6/75.
- 2- En’âm Sûresi, 6/76, 77, 78.
- 3- İsra Sûresi: 15.
- 4- Kastamonu Lâhikası, s. 147.